

Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei

**HIERARCHIA AZ IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS
DISKURZUSÁBAN: A HATALMI ÉS
ALÁRENDELTELT SZEREP A SZAKEMBER ÉS
A LAIKUS BESZÉDÉBEN
(«ЧАС СУДА» JOGI TÉVÉMŰSOR ANYAGÁN)**

Buzásné Sahverdova Nava-Vanda

Témavezető: Dr. Agyagási Klára

DEBRECENI EGYETEM

Nyelvtudományok Doktori Iskola

Debrecen, 2013

I. A dolgozat célkitűzései

Kutatásunk célja egyes nyelvi eszközök leírása, amelyek segítségével a beszélők létrehozzák, fenntartják és újrateremtik a hatalmi és alárendelt szerepüket egy meghatározott igazságszolgáltatási diskurzusfajtában, egy jogi tárgyú televíziós műsorban, amely a békebíróóság működését mutatja be. Kutatásunk során különböző elméleti keretek szakterminológiáját alkalmazzuk azzal a céllal, hogy a jelenségek kellőképpen tág körét mutassuk be. Munkánk elméleti alapját azonban a nyelvészeti konverzációelemzés képezi.

Létezik némi ellentmondás a konverzációelemzés „klasszikus” tárgya és anyaga között – a hétköznapi interakció során elhangzó beszédet szervező jellegzetességek, eljárások és a kutatás tárgyát képező olyan eljárások, amelyek a szociális intézmények interakciójában hoznak létre hierarchikus viszonyokat. Ilyen szempontból kutatásunk különbözik a „tipikus” beszédkutatótól. A kutató szempontjából lényeges különbség a hipotézis megléte: feltételezzük, hogy a szociális intézmények interakciójában hierarchia létezik, amely a beszélők intézményi szerepköréből fakad és ezt a beszélők beszédtevékenységük során különböző eljárásokkal kifejezik. Célunk ezen eljárások bemutatása. Továbbá feltételezzük, hogy az intézményi diskurzusban a szakember identitással rendelkező résztvevők kontrollt gyakorolnak a laikus identitással rendelkező résztvevők felett, ami (többek között) a beszédlépések fölötti kontrollban nyilvánul meg. Azonban a kontrollt létrehozó eljárások feltérképezésében nem csupán a hipotézisünkből, hanem a szövegek alapos előzetes elemzéséből indulunk ki, ilyen módon elkerülve a túlzott általánosság vagy szubjektív csapdáját.

Amint említésre került, a konverzációelemzés tárgya a természetes beszéd szervezéséért felelős jellegzetességek, adott esetben viszont az elméleti keretet és általa kidolgozott módszert a jogi intézmény interakciójára alkalmazzuk, amit még bonyolít az adott diskurzustípus beágyazása egy tévéműsorba. Ez azonban nem jelenti azt, hogy nem alkalmazható a kiválasztott módszer, elméleti keret. Számos kutatás (Thonus 1999, Huls 2000, Thornborrow 2002, Goodwin 2002, Arminen 2005, Wang 2006, Haworth 2006) alátámasztja, hogy konverzációelemzés magában, vagy más elméletekkel közösen megfelelő elméleti és módszertani keretként szolgálhat az intézmények interakciójában létrejövő hierarchiaviszonyok kutatásához.

Érdemes azonban szem előtt tartani, hogy az intézmények interakciója lényegesen különbözik a hétköznaptól, ahogyan különböznek egymástól a különböző intézmények diskurzusa, valamint egy intézményen belül előforduló beszédműfajok is. Ebből kiindulva a szociális intézmények interakciójának kutatása során alapként szolgálhat a természetesen előforduló beszéddel való összevetés és a különbségek leírása, ennek során az intézményi interakció sajátos elemeinek a bemutatása.

Amennyiben több elméleti kerettel dolgozunk, ezek kiválasztásakor szükséges az elmélet háttérében álló tudományelméleti bázis bemutatása, ha az episztemológiai gyökerek közösek, alkalmazhatók együttesen az elméletek, vagy kölcsönözhető a szakterminológia. Esetünkben a tágabb keretet az interpretativizmus alkotja, ami a nyelvészeti konverzációelemzés alapjaként is szolgál. Egyes terminusoknak, például az udvariasság elméletek szakirodalmában széleskörűen használt „arc”, vagy „arcfenyegető aktus” terminusoknak létezik interpretativista és kognitivisták megközelítése is, az utóbbi használat jellemző Goffman, Brown és Levinson műveire, mi ezeket használva a beszélők számára releváns módon, a pillanatnyi interakcióban kölcsönös beszédtevékenység során létrehozott jelenségekre utalunk.

II. A kutatás elméleti kerete és módszere

Az általunk vizsgált szöveget transzkripciója és elemzése a nyelvészeti konverzációelemzés elméletéből kiindulva és módszerét használva történt, azonban más elméletek bevonásával, ezeket a kutatás céljainak alárendelve.

A disszertáció, mely 9 fejezetből áll, két nagyobb szerkezeti egységre tagolható. Az első a kutatás elméleti és módszertani sajátosságait taglalja, központi témája a konverzációelemzés, mint az empirikus anyag megmunkálásának fő eszköze. Az elméleti alapok bemutatása magába foglalja a konverzációelemzés alapfeltevéseit, amelyből kiindulva kerül kidolgozásra a módszertan, amely az egyének különböző helyzetekben előforduló beszédprodukciója és interpretációja szerkezetének leírását lehetővé teszi.

Ebben a szerkezeti egységben rövid összefoglalás található a konverzációelemzés kialakulásáról, kísérlet történik az elmélet helyének a kijelölésére a diskurzust kutató nyelvészeti szociológiai és pszichológiai irányzatok között, amelyek a XX század

második felében jönnek létre és hódítanak teret a tudományban. A konverzációelemzésre jellemző gondolkodásmód más, a beszédet mint cselekvést kutató elméletekkel (beszédaktusok elmélete, kritikai diskurzuselemzés) összevetve kerül bemutatásra. Az összevetés során a kutatás szempontjából olyan alapvető fogalmakat tárgyalunk mint a szabály vagy a kontextus vagy később az arc, amely tárgyalása során szintén a konceptuális különbségeken keresztül bemutatható a konverzációelemzés következtetési módja.

A konverzációelemzés általános célja: egy adott társadalom individuumaik mindennapi kommunikációs tevékenységének leírása (produkciós és interpretációs folyamatok), egy aktuális, adott kontextus által meghatározott és behatárolt nyelvi interakciós folyamat módszeres leírása. Vagyis vizsgálatának tárgya az, hogyan jön létre a beszéd a sorozatokban (szekvenciákban) a kölcsönös interpretációk bemutatása és módosítása, igazítása során a kölcsönösen létrehozott jelentés. A konverzációelemzés alapelvei igen közel hozzák azt a szociológiához, mivel a beszédet szociális, beszélőközi, interakciós megnyilvánulásként tanulmányozza, ahogyan maga a társadalmi környezet, szociális intézmények, rítusok és konvenciók létrejönnek, fennmaradnak és újratereztődnek a beszédtevékenység során (Sacks 1984: 26, Schegloff 1980, Pysakova 2007, Psathas 1993).

A konverzációelemzéssel foglalkozó kutatók kritikával illették az úgynevezett „hagyományos” nyelvészetet. Alapvetően a „tradicionális” vagy „strukturális” nyelvészetnek felrótt hiányosságok a konverzacionista szemlélet kvalitatív jellegéből fakadtak:

- A rendszer előzetesen kategóriákba sorolja a jelenségeket. Ily módon a nem tipikus nem kerül a kutató látószögébe.
- A redukcionizmus túlzott leegyszerűsítéshez vezet.
- A szituációt és a közvetlen kontextust nem veszik figyelembe.
- Csak a kvantitatív mutatók a fontosak, ezért a ritka jelenségek is kiesnek a kutató látószögéből.

A konverzacionisták, a „tradicionális” nyelvészekkel szemben céljuknak tartották az interakciós folyamat belső szerkezetének a bemutatását. Ezért támaszkodnak az empirikus anyagra, hangfelvételekre. A konverzációs elemzés, a különböző

területeken jól alkalmazható módszerének köszönhetően széleskörűen elterjedt a nyelvészetben és a szociológiában.

A konverzációelemzés alapvető kutatási tárgya az aktuális interakcióban előforduló beszéd, annak szerkezete. A beszéd szekvencialáncokból épül fel, amelyek tagjai ok-okozati kapcsolatban állnak egymással. Az interakció résztvevői a korábban elhangzott beszédlépések interpretációit mutatják be, a kutató ezekkel az interpretációkkal foglalkozik elemző tevékenysége során. A kölcsönös megértés és érthetőség alapja a tagság (membership) – egy meghatározott nyelvi közösséghez való tartozás révén lehetséges, jön létre (a membership category fogalmáról bővebben Sacks 1992, Iványi és tsi. 2002, Iványi és tsi. 2003). A korábban elhangzott információ interpretációján alapul a konverzációelemzés legbiztosabb verifikáló mechanizmusa – a következő megnyilatkozás sorozat verifikáló hatása (Hutchby–Wooffitt 1998: 15). A hallgató a beszédhallgatás folyamatában, miközben hallja az éppen zajló beszédfordulót, felismeri, milyen típusú beszédforduló zajlik éppen, milyen a lehetséges folytatás, milyen a szerkezete, mikor közeledik a befejezés lehetséges időpontja, amikor átveheti a szót. Ha lehetséges a beszélőváltás, belép és a szituáció követelményeinek megfelelően, relevánsan folytatja a beszédet, reagál az előtte elhangzott beszédfordulóra. Ez folyamatos monitoring során lehetséges. A beszélő azonban a saját beszédlépését is monitorozza. Amennyiben a reakció hibás, vagy nem eléggé releváns, a beszélő vagy észreveszi saját hibáját és törekszik arra, hogy minél hamarabb javítsa ki azt, vagy, amennyiben nem veszi észre, a javítást a beszéd másik résztvevője végzi el, meghatározott szabályok szerint. A beszélő, ilyen módon, meghatározza a szekvencialáncolatban előforduló további beszédlépések fejlődésének menetét, egyfajta tervet vetít elő, amihez az interakció többi résztvevője igazodik.

Ebből a megfigyelésből kiindulva Harvey Sacks radikális kutatási programjában arra a következtetésre jut, hogy a hétköznapi kommunikáció a végsőkéig rendszerezett, jól szervezett folyamat és ez a rendezettség a beszéd minden elemére kiterjed (there is order at all points) (Hutchby–Wooffitt 1998: 18–19, 22). Tehát a beszéd rendezett és szervezett folyamat, amelyben a beszélők cselekedeteket hajtanak végre, a konverzációt kutató feladata pedig ennek a rendszernek az explikálása.

A konverzációelemzés tehát az aktuális kontextus által meghatározott interakció módszeres tanulmányozása. A konverzációelemzés kutatói következtetéseinek az alapja a természetes előfordulási körülmények között hangzó beszédből audiófelvétele, illetve az ebből készült transzkripció. A módszer – a transzkribált anyag módszeres elemzése, interpretálása. A transzkripció nem csupán a nyelvi anyag bemutatása, hanem generálja, bemutatja és verifikálja a kutatói következtetéseket. Ilyen módon a transzkribált anyag központi jelentőséggel bír a konverzáció kutatói számára.

A konverzációelemzés tanulmányozza a beszéd létrejöttének és működésének módját, hogyan határozza meg a meghatározott kultúrához tartozás, az adott kultúrában elterjedt interakciós gyakorlat az elhangzó szöveg jelentését. Ennek tanulmányozásához nyújt a nyelvészet adott területe módszert és eszközöket.

A beszélők együttműködnek abban a törekvésben, hogy szervezett, jelentéssel bíró beszédet hozzanak létre, ennek az együttműködésnek az alapja a közös tudás bázis. A konverzációelemzés ezt a tudást térképezi fel, amely a beszéd folyamatát szervező ok-okozati összefüggéseket, azokat a módszereket, eljárásokat, forrásokat, amelyeket a beszélők használnak, hogy megvalósítsák céljaikat. A konverzáció elemzése elválaszthatatlan a kontextus elemzésétől. A kutatói következtetéseket a kultúrához való tartozás révén kontrolálhatja az olvasója.

III. A kutatás számára központi jelentőséggel bíró fogalmak

Az interakció folyamán a beszélők létrehozzák és fenntartják a hétköznapi élet színtereit, szituációit, intézményeit. A társadalmi szervezetek, az intézmények is a diskurzusban jönnek létre. Azt az álláspontot képviseljük, hogy a szociális intézmény olyan szervezatként vagy szervezetek rendszereként definiálható, amely identitások vagy másképp definiálva szerepekkel rendelkező egyedek rendszeres cselekvésében valósul meg. Úgy határozzuk meg a társadalmi intézmények diskurzusát, mint a diskurzus olyan fajtáját, amely egyes intézményi szereppel vagy identitással rendelkező résztvevők számára lehetőséget nyújt bizonyos cselekedetek kivitelezésére, míg másokat korlátoz ebben. Ezek a cselekvések specifikus kontextusban mennek végbe, speciális céllal. A társadalmi intézmények diskurzusában szigorú előírások léteznek jogok és kötelezettségek tekintetében.

Az intézményi diskurzus fő tulajdonságát korlátozó erejében látják, azonban a korlátozás más diskurzusfajtákra is jellemző lehet, ez az állítás pontosításra szorul. Más diskurzusfajtáktól a társadalmi intézmények diskurzusát a kommunikatív célok felől lehetne megkülönböztetni, amelyek intézményspecifikusak. Az aszimmetrikus viszony a kommunikációban bizonyos beszédjelenségek szervezésében jelenik meg: beszédlépés váltásnak technikája, esetleges külválasztással történő beszélő kiválasztás, a konverzáció szerkezete, szekvencia szerkezet, beszédlépések formája, szóválasztás, terminológia, specifikus kontextus. Az idézett jelenségek vizsgálata lehetőséget nyújt a dominancia és alárendeltség vizsgálatára.

Amint említettük, a jogok és kötelezettségek elosztása az intézményes diskurzusban különbözik a hétköznapi beszédben megszokottól. Más téren is hasonló különbségek figyelhetők meg. Ez érinti például az olyan alaptulajdonságait a kommunikációnak, mint törekvés az udvariasságra, együttműködésre, az „arcfenyegető” aktusok előfordulásának szabályszerűségeit.

Az arc fenyegetésének vagy fenntartásának értékelésekor az azonosulás vagy elkülönülés kifejezését vesszük alapul. Az azonosulás alatt az interpretációk azonosságát értjük, amely létrehozása az egyének közös kultúrához tartozásuk révén lehetséges. Az interpretációk egyezése alatt a *jelentés értelmezésének egybeesését* értjük, valamint a beszélők *hajlandóságát* a közös interpretáció létrehozására. Az elkülönülés és távolság kifejezését is hasonlóan értelmezzük – a másiktól való távolság, elkülönülés kifejezésének mindig valamilyen szándékos (nem ért egyet) vagy véletlen, nem szándékos (félreértés) oka van, ami az interpretációk különbözőségét eredményezi az interakcióban.

Ez következményekkel bír az interakcióban a kölcsönös együttműködés során létrehozott arc jelenség számára is, az egyetértés kifejezése során létrejövő interpretációk egyezése az arc támogatását, fenntartását szolgálja, az egyet nem értés (félreértés) során létrejövő interpretációkülönbség arcfenyegetést hordozhat. Az arcfenyegetés és támogatás vizsgálata különböző intézményi identitással bíró résztvevők esetében lehetővé teszi a hatalmi viszonyok megrajzolását a szövegelemzés során, mint olyan viszonyt, amelyet a beszélők kölcsönös erőfeszítések során hoznak létre a beszédben az interakció során. A szakértői identitással rendelkező sze-

replőnek joga van végső interpretációk kimondására vagy interpretációk konfirmálásra/verifikálására, joga van ahhoz, hogy az interakció során létrehozott ideiglenes interpretációkat véglegesítse. Ráadásul ezt a jogot nem mint tanú vagy az események résztvevője, személyes érintettség révén szerzi meg, amely tudás a legautentikusabbnak tűnhet, hanem speciális, az intézményben betöltött pozíciójával összefüggő tudása révén. A hatalmi viszony nem csak a résztvevőknek ebben az igazodásukban egymáshoz jön létre, hanem ameddig a hatalmi pozícióban lévő résztvevő, elutasítva bizonyos eseményinterpretációkat és elfogadva másokat semmiféle következményeknek nincs kitéve, addig a laikusok esetében ugyanez a viselkedés szigorú szankciók alá esik a békebíróóság ülésein. Ez egy radikális különbség a hétköznapi konverzációhoz képest, amelyben az aszimmetria a diskurzusban megragadható.

A disszertáció második nagyobb szerkezeti egysége négy olyan jelenséget vesz górcső alá, amelyekben legnyilvánvalóbb a konverzáció résztvevőinek az igazodása a szakértő domináns pozíciójához vagy a laikus alárendeltségéhez. Ezek az együtthangzó beszéd előfordulásai, a javítások használata, a témakezelés és az irónia használata a bírósági üléseken. Minden fejezet a megadott jelenség példáin vizsgálja, ezek révén milyen cselekedeteket hajtanak végre a különböző intézményi identitással rendelkező diskurzusrésztvevők, a többiek hogyan reagálnak rá, van-e tipikusság illetve összefüggés a beszédcselekedet/reakció és intézményi szerep között. A nyelvi anyag elemzésének célja ezekben a fejezetekben – elegendő példa alapján történő szemléltetés, az elemzéseket a témával kapcsolatos rövid szakirodalmi áttekintés előzi meg.

IV. Korpusz

A vizsgált nyelvi anyag – békebíróósági ülések, amelyek egy jogi televíziós műsor keretében kerülnek bemutatásra «Час суда»¹, (a műsor címe magyarul "Az igazság órája"). Az NTV adásában levetített műsort videoszalagra rögzítettem, amit később digitalizáltam, ebből az anyagból készült a kutatás nyelvi korpuszaként szolgáló

¹ NTV csatornán vetítették szeptember 28., 29., 2005-ben 16:00.

transzkripció (hat ülés, 1800 soros átírat). A bírósági ülések állandó résztvevői: bíró, alperes, felperes és a szereplőket ki-bekísérő, iratokat továbbító kollega. Opcionális a különböző tanúk jelenléte, itt fontos különbséget tenni a szemtanúk és szakértő tanúk között.

A jogi műsor a békéltető bíróság munkáját mutatja be, a műsorvezető – ő a bíró – egy ismert ügyvéd, Pavel Alekszejevics Asztahov, műsorvezető és író, aki pillanatnyilag moszkvai ügyvédi praxisa mellett jelentős közéleti politikai posztot tölt be: az Orosz Föderáció államelnöke által megbízott gyermekjogvédelmi biztos. A bírósági ülések laikus résztvevőiről nem sokat tudunk. A műsor leírása és a szövegelemzések alapján feltételezzük, hogy a laikus résztvevők hétköznapi állampolgárok, akik valamilyen jogi problémájukkal fordultak a tévéműsor szervezőihez.

Természetesen, ahogyan ez szokás hasonló jellegű műsorokban, a neveket és a helyneveket személyiségi jogvédelmi megfontolásokból megváltoztatták, azonban a résztvevők, úgy, ahogy maga a műsorvezető sem színészek, akik imitálják az igazságszolgáltatási folyamatokat, hanem valóban egy jogász, aki az ügyeket a törvény szerint tárgyalja és laikus személyek, akik jogászhoz fordultak segítségért. Ilyen szempontból közelítve az anyaghoz a jogi tárgyú tévéműsort, ami bírósági üléseket mutat be autentikus nyelvi anyagnak tartjuk, amely alapján lehetséges az igazságszolgáltatás diskurzusának az elemző vizsgálata.

V. Eredmények

Végigvizsgálva a lehetséges cselekvéstípusokat, amelyeket a különböző intézményi identitással rendelkező szereplők kiviteleznek az együtthangzó beszéd során, néhány következtetés elég nyilvánvalónak tűnik. Az együtthangzó szakasz megjelenése nem kötelező (például az olyan esetekben, ahol az egyik beszélő az információ fontosságát hangsúlyozva lép be, ismételve), azonban egyes beszédlépés típusokban gyakorlatilag mindig előfordulnak (témaletiltás). Maga az együtthangzó beszéd technikai jelenségként is felfogható, amely a beszédlépés-váltás szervezési törvényiből fakad, azonban az előforduló együtthangzó szakaszok kezelése, ahogyan a másik beszélő által végrehajtott belépésre reagálnak, kifejezi az identitáshoz való igazodásukat.

Valamint érdekes megfigyelés, hogy ugyanolyan együtthangzó beszéddel járó cselekvést beszédlépést kivitelezve a különböző identitással rendelkező résztvevők különböző cselekvéseket hajtanak végre, amit alátámasztanak az elemzések.

Az általunk vizsgált példákban előforduló témakezelés jelentősen különbözik a hétköznapi beszédben előfordulótól, ami leginkább a szakértő által gyakorolt kontrollban nyilvánul meg a többi résztvevők által kifejtett témák felett a bíróságon folyó diskurzusban. A laikus résztvevők ezt a kontrollt magától értetődőként fogadják el, beszédlépéseik szervezésében igazodnak hozzá. Külön érdekes annak vizsgálata, hogy az említett igazodás, együttműködési szándék gyengülése során hogyan kezeli a helyzeteket a bíró. Azokban az esetekben, amikor a kontroll gyengébb vagy nem szokványos, vagy a laikus beszélő nagyobb önállóságot kap, mindig valamilyen különleges motiváció van jelen.

A javításokat, különösen a bírói küljavításokat vizsgálva, megállapíthatjuk, hogy ez a javítási típus a hétköznapi beszéd által nem preferáltak közé tartozik, azonban minden esetben együttműködés tapasztalható. Úgy tűnik, hogy a beszéd szervezési törvényéből fakadó javítási mechanizmus a bíróságok nyelvhasználatában különböző módon, az identitást támogatva történik. A szakember identitás küljavítás kivitelezésre ad jogot a bírónak, olyan módok, ami a laikus identitással rendelkezők kompetenciahiányát hangsúlyozza ki. A javításokat a bíró a pontosabb szóhasználat és a téma irányításának érdekében használja, tehát a bírói javításoknak diskurzusszervező szerepe van.

A dolgozat utolsó fejezete az irónia előfordulását vizsgálja a tárgyalások szövegében. Az elemzésünkre támaszkodva különbséget vonunk az iróniahasználat során aközött, milyen beszédcselekedeteket hajt végre a szakember és a laikus szereppel rendelkező résztvevők. A bíró iróniahasználat a diskurzusszervező szereppel bír, a téma fölött gyakorolt kontroll egyik eszköze. Ilyen módon motiváció tekintetében is különbözik a különböző intézményi szereppel rendelkező résztvevők ironizálása, a laikusok esetében ez emocionális okokból történik. A másik különbség az, hogy a másik felé megfogalmazott irónia arcfenyegető jellegű. A bíró bármikor „büntetlenül” élhet ezzel az eszközzel, önmaga azonban „védettséget” élvez, a laikus résztvevők kerülnek a bíró felé irányuló arcfenyegető aktusokat. Ilyen módon az

iróniahasználata értékes adalékokat szolgálhat a hatalom és alárendeltség diskurzusbéli létrehozásának kutatásához.

Újra idézve Sacks mondatát, hogy a beszéd a végsőkéig rendezett, ebből az állításból kiindulva, megállapíthatjuk, hogy a diskurzus szerkezete a beszélői célokat és intézményi identitáshoz való igazodásukat tükrözi. Ez az igazodás diskurzusszervező erőként működik, és a példák elemzése alátámasztja ezt a gondolatot. A domináns és alárendelt pozíció tehát a diskurzusban jön létre és a konverzáció módszeres tanulmányozásában ragadható meg.

VI. A tézisekben felhasznált források

- Arminen, I.: *Institutional Interaction Studies of Talk at Work*. Hants, Burlington: Ashgate, 2005, 5–84.
- Goodwin, M. H.: Building power asymmetries in girl's interaction. *Discourse Society* 13: 6 (2002), 715–730.
- Haworth, K.: The dynamics of power and resistance in police interview discourse. *Discourse Society* 17: 6 (2006), 739–759.
- Huls, E.: Power in Turkish Migrant Families. *Discourse Society* 11: 3 (2000), 345–372.
- Hutchby I. & Wooffitt R.: *Conversation Analysis: Principles, Practices and Applications*. Cambridge: Cambridge University Press, 1998.
- Iványi Zs., Kertész A., Marinecz K. & Máté N.: A társadalmi kategorizálás nyelvi eszközei a 'Grüne Gentechnik' c. korpuszban. In: Andor J., Benkes Zs. & Bókay A. (szerk.): *Szöveg az egész világ. Petőfi S. János 70. születésnapjára*. Budapest: Tinta, 2002, 269–292.
- Iványi Zs., Kertész A., Marinecz K. & Máté N.: A társadalmi kategorizálás grammatikája és pragmatikája. *Modern filológiai közlemények VI* (2003), 5–24.
- Psathas, G.: *Conversation Analysis: The Study of Talk-in-Interaction*. Thousand Oaks, London, New Delhi: SAGE, 1993.
- Sacks, H.: 'Methodological remarks'. In: Atkinson, J. & Heritage, J. (eds.): *Structures of Social Action. Studies in Conversation Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press, 1984, 21–27.
- Sacks, H.: *Lectures on Conversation*. Gail Jefferson (ed.): Oxford: Blackwell, 1992.
- Schegloff, E. A.: Preliminaries to preliminaries: „Can I Ask You a Question?” *Sociological Inquiry* 50 (1980), 140–152.
- Thonus, T.: Dominance in Academic Writing Tutorials: Gender, Language Proficiency, and the Offering of Suggestions. *Discourse Society* 10: 2 (1999), 225–248.

Thornborrow, J.: *Power Talk Language and Interaction in Institutional Discourse*. Harlow, London & New York: Longman, 2002, 1–59.

Wang, J.: Questions and the exercise of power. *Discourse Society*, 17: 4 (2006), 529–548.

Русакова, О.Ф.: Основные разновидности современных теорий политического дискурса: опыт классификаций. <http://politex.info/content/view/232/40> 21 Letöltés: 2007.03.10., 15:06, 2007.

VII. A szerzőnek a témával kapcsolatos publikációi

Ирония и власть в языке правового дискурса (Употребление иронии профессионалами и непрофессионалами на заседаниях мирового суда). In: Э. Архангельская, Л. Игнатьева & О. Романова (eds.): *Русистика и современность. 13-я международная научная конференция. Сборник научных статей*. Рига: Балтийская международная академия, 2011, 529–534.

Случаи употребления симультанной речи в дискурсе правосудия. In: Agyagási Klára (ed.): *Tractata Slavica* Vol. III.. Debrecen, 2011, 29–59.

Возможности описания стратегий власти в определенном виде юридического дискурса. *Studia Slavica Academiae Scientiarum Hungaricae* 56/2, 2011, 351–370.

Natalmi stratégiák a bírósági diskurzusban. *Argumentum* 4 (2008), 157–185. <http://argumentum.unideb.hu/magyar/arhivum.html>.

Дискурс института как дискурс власти. *Вестник. Современный русский язык: функционирование и проблемы преподавания* № 22. Будапешт, 2008, 68–73.

Иерархия говорящих в правовом дискурсе. *Slavica XXXVI Annales Instituti Slavici Universitatis Debreceniensis*. Debrecen, 2007, 51–77

Некоторые особенности правового дискурса (на основе телевизионной программы «Час суда»). *Slavica XXXIV Annales Instituti Slavici Universitatis Debreceniensis*. Debrecen, 2005, 61–82.

VIII. Témával nem összefüggő egyéb publikációk:

Слово в словаре и дискурсе. Сборник научных статей к 50-летию Харри Вальтера, Руководитель проекта, координатор издания: А.А. Шумейко. Москва. Эллипс, 2006, 385 стр. *Slavica XXXV Annales Instituti Slavici Universitatis Debreceniensis*. Debrecen, 2006, 242–246.

Новые и наиболее распространенные сокращения в современном русском языке: краткий словарь-справочник (Под ред. Г.Н. Складневской, И.О. Ткачевой). СПб.: Филологический факультет СПбГУ, 2004, ISBN 5-8465-0308-X 150 с. *Slavica XXXIV Annales Instituti Slavici Universitatis Debreceniensis*. Debrecen, 2005, 236–238.